

بررسی نقش صبر در تربیت دینی دانش آموزان ابتدایی

میلاد نیکوفری امین

کارشناسی آموزش الهیات دانشگاه فرهنگیان

چکیده

یکی از برترین خصایل اخلاقی که انسان را در برابر سختی ها و مشقات حفظ می نماید، صبر است خداوند متعال در قرآن کریم صابران را بارها مورد ستایش و تمجید قرار داده است انبیاء الهی و علمای علم اخلاق که خود برترین الگوهای بشریت تلقی می شوند. پژوهش حاضر به روش مروری کتابخانه ای انجام شده است که هدف از آن بررسی نقش صبر در تربیت دینی دانش آموزان ابتدایی انجام شد. نتایج پژوهش نشان می دهد که صبر و شکیبایی در هنگام مصایب و گرفتاریها، صبر در قلمرو عبادت، انجام وظایف و مسئولیتها و همچنین صبر در مواجهه با گناه از اقسام صبر است. این پژوهش به این نتیجه رسیده است که صبر یکی از مهم ترین وسایل پیمودن مدارج کمال مادی و معنوی است. و توفیق یافتن در هر کاری، رسیدن به مقاصد خویش در زندگی، سیر به سوی اهداف تربیتی، در گرو استقامت ورزیدن است. و هدایت و سعادت انسان بدون صبر و پایداری میسر نمی گردد.

کلمات کلیدی: صبر ، انگیزه های صبر، تربیت دینی

مقدمه

تعلیم و تربیت دینی به معنای آموزش عقاید، آداب و اخلاق و احکام دینی باید منجر به تربیت اخلاقی شود و همچنین موجب فراهم آوردن فرصت‌های تجربه‌ی دینی شود. تجربه‌ای که به شکل‌گیری گونه‌هایی از احساسات شخصی در مواجهه با امور معنوی منجر می‌شود. تربیت دینی و اخلاقی و همچنین تربیت اجتماعی جوانان و نوجوانان از مهم‌ترین اهداف و آرمان‌های خانواده و همچنین از مهمترین اولویت‌های نظام تعلیم و تربیت است؛ اما باید توجه داشت که تربیت اجتماعی خود تحت‌الشعاع تربیت دینی و اخلاقی نسل جوان است؛ زیرا فردی که دارای تربیت اخلاقی و دینی باشد، مسلماً نسبت به ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی نیز پابندی لازم را خواهد داشت و در آن هنگام می‌توان به کاهش نابسامانی‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی نیز امید بست. از این‌رو هرگونه تحقیق و تلاش در جهت تربیت دینی و اخلاقی نسل نو به‌طور مستقیم بر تربیت اجتماعی آن نیز تأثیرگذار خواهد بود (چراغ چشم، ۱۳۸۶). همواره بین این که آموزش و تربیت تحت تأثیر دین است یا دین تحت تأثیر آن قرار دارد اختلاف نظر وجود دارد (کونزی، ۲۰۱۸) اما هنگامی که یک دانش‌آموز را در فضای دینی تربیت می‌کنیم خودبه‌خود بر اساس آموزه‌های دینی انسانی امیدوار بار می‌آید و دچار یاس و سرخوردگی نمی‌شود. برای آموزش دینی باید از عواطف آغاز کرد، چون دانش‌آموزان عاطفه‌ای نسبتاً فعلیت یافته دارند، عواطف غالباً در دانش‌آموزان نقش فعال‌تری دارند؛ بنابراین سیر تربیت را باید از عواطف آغاز کرد تا اعتقادات درونی عمیق شوند و در قلب‌های فراگیران ریشه بدواند، آنگاه با برهان‌های عقلی می‌توان عواطف را آرایش، پیرایش و تعدیل کرد. بیشتر کتاب‌های درسی دینی ما از این بعد با اشکال رویه‌روست، چون آغاز عقلانیت را سنگ بنای آموزش قرار می‌دهد و با برهان و استدلال می‌خواهند خدا را برای نوجوانان اثبات کنند، درحالی‌که از عواطف و احساسات، هیجانات روحی و تبلورهای فطرت برای جوانه زدن این باور دینی در قلب و در مرحله‌ی بعد با کمک عقل مؤثرتر خواهد بود. معلمان دینی و قرانی باید خوش‌خلق‌ترین و خوش‌خوترین معلمان باشند؛ زیرا اگر بخواهیم تعلیم و تربیت دینی جایگاه حقیقی خود را پیدا کند، باید علاوه بر تربیت مبتنی بر محبت، از صبر و حوصله نیز در این مسیر برخوردار شویم (مک نیل، ۲۰۰۶). از این‌رو برای آموزش مفاهیم و دستورات دینی باید روشی را بکار بست که نسل جوان، خود نیز برای فهم آموزه‌ها و دستورات مذهبی تلاش کنند تا اهمیت آن‌ها را در خود بیابند. در این صورت است که می‌توان به تجلی ارزش‌های دینی و مذهبی در رفتار آن‌ها امید بست. یکی از این روش‌ها می‌تواند به کاربرد هیجان‌ها و به‌کارگیری آن‌ها در تربیت دینی باشد؛ بنابراین کاربرد هیجان‌ها در تعلیم و تربیت و تدوین یک برنامه‌ی جامع و منسجم، تعلیم و تربیت بر اساس توانایی‌های هیجانی، اجتماعی می‌تواند به کودکان و نوجوانان و جوانان در این راستا کمک کند یکی از شایع‌ترین مشکلات عاطفی و هیجانی که نوجوانان در حال حاضر با آن مواجه‌اند اضطراب است. اضطراب حاصل خطاهای شناختی و باورهای غیرمنطقی است. دانش‌آموزان مضطرب بیشتر در انتظار شکست هستند تا موفقیت، این‌گونه افراد خود را عامل شکست می‌دانند. این نوع خطاهای فکری، آسیب‌پذیری و اضطراب را افزایش می‌دهد و انگیزه‌های مربوط به تحصیل را تحت تأثیر قرار می‌دهد. همچنین ترس، کمروبی، خشم و پرخاشگری از جمله مشکلات هیجانی، اجتماعی دانش‌آموزان است که باید به آن توجه شود. افزون بر این، ضعف‌های دانش‌آموزان در مهارت‌های هیجانی- اجتماعی، با سلامت روان‌شناختی، جسمانی، خشونت، مصرف الکل، اضطراب و افسردگی ارتباط دارد (عبدالحسینی و همکاران، ۱۳۹۶).

تقویت مبانی مذهبی و اخلاقی، پرورش تن و روان، آموزش و مهارت‌های علمی، فنی و هنری، تفکر درست و منطقی، آشنایی با مبانی ملی و میراث تاریخی و مهیا ساختن جوانان برای احراز شغل از جمله اهداف نظام‌های آموزشی جهان است. (فرجاد، ۱۳۷۶).

در نظام آموزشی تعلیم و تربیت یا هر نوع اقدام سازنده اجتماعی برای خلق محیطی مطلوب است که تعاملات و ارتباطات آن در سطح مطلوبی انجام شود و ویژگی‌های یک جامعه استاندارد در آن تعریف شده باشد جامعه‌ای منظم و هدفمند که افراد در آن دارای رفتارهای سالمی هستند و دارای کیفیت زندگی مطلوبی می‌باشند این گونه می‌توان جامعه‌ای با این خصوصیات را جامعه‌ای سالم نامید عوامل متعددی چون رشد دانش و تکنولوژی، رشد نظام تربیتی، پرورش اعتقادات دینی درست، برقراری نظم و امنیت جامعه، اهمیت به حقوق افراد، نهادهای جامعه هدفمند. .. به نحوی می‌توان گفت که

برای ایجاد چنین شاخص ها برای یک جامعه سالم نظام اصلاح و تربیتی از ارکان اصلی است و با پرورش آن می توان سایر ویژگی های دیگر جامعه سالم را تحقق بخشید.

ساخت جامعه سالم یک هدف اجتماعی است که باید افراد و سایر بخش های جامعه با پیروی از برنامه های اجتماعی درست آن را اجرایی نمایند و قطعاً این هدف با توجه به ماهیت جامعه و ابعاد مختلف آن نیاز به برنامه های کارشناسی شده دارد اقدامات فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی مناسب تا جامعه ای با ویژگی ها و ساختار یک سیستم استاندارد شکل گرفته و محیطی ایده آل برای زندگی افراد باشد. (صابری، ۱۳۹۶).

مبانی نظری پژوهش

اقسام صبر

از منظر پیغمبر اکرم (ص) صبر بر سه قسم است: «صبر» بر مصیبت، صبر بر طاعت و صبر بر معصیت این تقسیم بندی بر اساس انواع چیزهایی است که باید در برابر آنها مقاومت کرد اگر دوست داشتن چیزی مستلزم فعلی باشد که رابطه انسان با خداوند را تضعیف میکند باید در برابر آن امر دوست داشتنی مقاومت کرد صبر بر طاعت؛ به معنای پذیرش سختی انجام فرمان خدا و گذشتن از لذت کارهای دیگر است کسی که این مقاومت و گذشت را انجام نمیدهد به لحاظ عملی خود را از دایره ایمان و محبت خداوند خارج ساخته است زیرا مقتضای ایمان و محبت تبعیت از فرمان خداست و انسان مؤمن تابع و مطیع اوامر خداوند است. صبر بر معصیت؛ به معنای ایستادگی در برابر انگیزه های نیرومند و محرک گناه است که انسان را به درک لذات ممنوع وادار میسازد صبر بر مصیبت؛ به معنای پایداری در برابر حوادث تلخ و ناگوار و عدم برخورد انفعالی و ترک جزع و فزع است. انسان صابر بر خود مسلط است و آرامش خود را از طریق اظهار شکایت به دست نمی آورد، بلکه از راه های دیگری که رضایت خداوند در آن است آرامش خود را تأمین مینماید. در واقع او در برابر انگیزه شکایت گری مقاومت میکند و میداند که خداوند قدرت مطلق است و پیش آمدهای ناگوار را راهنمایی برای بیدار شدن خویش می شناسد (کلینی، ۱۳۶۵: ۹۱)

هدف مشخص و ارزشمند

صبر مانند هر رفتار دیگر نیاز به انگیزه دارد آدلر انگیزش را سبب حرکت به سمت آینده میداند و معتقد است یکی از مسایل مهم در زندگی فرد مشخص کردن هدف است. این امر ما را قادر میکند معانی نهفته ای را که در هر عملی وجود دارد مشخص و آنها را ارزیابی کنیم حتی کودکان نیز در آزمایش والتز میشل با هدف رسیدن به پاداش بهتر در آینده توانستند صبر کنند و از ارضای فوری نیاز خود یعنی خوردن کلوچه چشم ببوشند (Saxler, ۲۰۱۶: ۱۱). از نظر انسان مؤمن بالاترین هدف جلب رضایت پروردگار است، لذا زندگی او شدیداً تحت تأثیر تلاش برای رسیدن به این هدف قرار میگیرد قرآن کریم خطاب به پیامبر اسلام (ص) می فرماید شکیبایی پیشه کن و این شکیبایی تو جز برای خدا نمیتواند باشد نحل (۱۲۷) در حقیقت فرد زمانی میتواند صبر نماید و در راه رسیدن به هدف سخت تلاش کند که آن هدف در نظرش ارزشمند باشد. قرآن هدف صبر را جلب رضایت خداوند بیان میکند و ارزشمندی این هدف را این گونه نشان میدهد: آنچه نزد شماست فانی میشود و آنچه نزد خداست باقی میماند و قطعاً آنان که شکیبایی ورزیدند پاداششان را بر پایه بهترین عملی که همواره انجام می داده اند میدهم نحل (۹۶) خداوند متعال در اینجا به فانی داشته های انسان و بقای عطایای خود اشاره نموده و این گونه صبر را ارزشمند جلوه میدهد.

شوق رسیدن به هدف و ترس از شکست اگر کسی مشتاق رسیدن به چیزی باشد سختی های رسیدن به آن را تحمل خواهد کرد. از همین جهت قرآن کریم مکرراً آثار و پیامدهای دنیوی و اخروی صبر را بیان فرموده است توجه انسان به این پیامدها شوق و رغبت انسان را بر می انگیزد بی تردید پاداش شکیبایان بدون حساب و به طور کامل داده میشود (زمر: ۱۰)

اما اشتیاق به تنهایی انسان را در مسیر حرکت قرار نمیدهد بلکه ترس نیز لازم است. زیرا ساختار روانی برخی افراد به گونه ای است که علاقه مندی به چیزی آنان را به عمل وامی دارد و برخی دیگر فقط ترس زیربنای رفتار آنان را شکل

میدهد. لذا درباره رابطه انسان با خدا باید تعادل بین خوف و رجاء را در نظر داشت ترس مطلق از خداوند به ناامیدی و رها کردن عمل میانجامد و امیدواری مطلق به خداوند بی خیالی و رها کردن عمل را در پی دارد از همین روی خداوند پیامبران را بشیر و نذیر خوانده است ما تو را به حق و راستی به سوی خلق فرستادیم تا بشارت دهی و بترساند(فاطر: ۲۴) خویشتن داری و تحمل مشکلات زمانی به راحتی برای انسان امکان پذیر است که نه تنها رسیدن به هدف مزایایی برای انسان در پی داشته باشد بلکه نرسیدن به آن انسان را با مخاطراتی مواجه سازد. حضرت علی (ع) به روشنی هیجان ترس را از پایه های روان شناختی صبر برشمرده است صبر دارای چهار شعبه است که یکی از آنها ترس است کسی که از آتش بترسد از محرمات دوری میوزد» (کلینی، ۵۰: ۱۳۶۵)

بی رغبتی به امور منافی هدف

اگر فردی هدفش مشخص و در نظرش ارزشمند باشد و هم به آن علاقه داشته باشد ولی در عین حال به چیزهایی علاقه مند باشد که منافی هدف است در این صورت نمی تواند سختی های رسیدن به هدف را تحمل کند قرآن کریم در موارد متعدد یکی از علل انحراف و در نتیجه بی صبری بشر را علاقه مندی به دنیا میداند: در حقیقت شما این دنیای زودگذر را دوست دارید و به همین دلیل آخرت را رها می کنید (قیامت ۲۰) در داستان حضرت یوسف خداوند بی رغبتی به شهوات و صبر یوسف را دلیل پیروزی او مطرح میکند (یوسف، ۹۰) امام صادق (ع) در حدیثی صبر یوسف را ناشی از آزادی درونی و عدم وابستگی او میداند فرد آزاد در همه حالات آزاد است و اگر مصیبتی دامنگیر او شود در برابر آن صبر میکند همان طور که اسارت به صبر یوسف آسیبی نرساند (کلینی، ۱۳۶۵: ۸۹).

یافته های پژوهش

کودکان در مقطع ابتدایی عمده‌تاً خواسته های خود را به سرعت مطرح کرده و انتظار برآورده شدن آن را در سریعترین زمان ممکن دارند این در حالی است که دانش آموزان از همان اوایل کودکی باید مورد آموزش در ارتباط با صبر و بالا بردن توانایی صبر در زندگی را داشته باشند. صبر به عنوان یک فضیلت انسانی برای پشت سر گذاشتن مشکلات و مصائب زندگی برای بهتر شدن زندگی فردی و اجتماعی حائز اهمیت است فرد صبور بین خود و دنیای بیرون رابطه ی ملایم تری برقرار میکند چنین فردی در برابر ناملازمات دنیای بیرون مقاومت بیشتری نشان می دهد. بنابراین توانایی داشتن ویژگی صبر ضروری به نظر میرسد و از صبر و استقامت در آموزه های دینی ما مسلمانان از اهمیت بالایی برخوردار است تا آنجا که در روایات ائمه معصومین (علیهم السلام) به منزله سر برای بدن تشبیه گردیده است. بدون تردید هیچ امر یا نهی از سوی خالق حکیم برای انسانها بدون حکمت و هدف نبوده و نیست و توصیه به حلم و صبر نیز در تعالیم دینی ما از این قاعده مستثنی نخواهد بود (عسکری، ۱۳۹۳).

در زمینه صبر تحقیقات بسیاری صورت گرفته است که هر یک به نوعی تلاش کرده است صبر را از جهات گوناگون مورد بررسی قرار دهد به عنوان نمونه کتاب الاخلاق با توجه به آیات و روایات سعی کرده است به طور مختصر چپستی اقسام فضیلت و بالاخره شیوه های تحصیل صبر را بیان نماید شیر (۱۳۸۲) یکی دیگر از بزرگان، اخلاق در کتاب احوال السالکین به طور مختصر نکاتی در مورد رسیدن به مقام صبر بیان میکند (فیض کاشانی، ۱۴۲۶ ق). سرتیپی سهرابی و پسندیده (۱۳۹۵) در تحقیقی با عنوان کارآمدی آموزش صبر بر اساس مؤلفه های صبر در الگوی اسلامی شاد کامی بر به باشی روان شناختی زنان خانه دار که به صورت نیمه آزمایشی پیش آزمون- پس آزمون با گروه کنترل انجام پذیرفت نشان دادند که برنامه مداخله آموزش صبر با تأکید بر آموزه های اسلامی در بهزیستی روان شناختی زنان مؤثر است. عسکری (۱۳۹۳) در مقاله ی با عنوان کارکردهای تربیتی صبر و نقش آن در سلامت روان از منظر قرآن و روایات که با روش توصیفی - تحلیلی و رویکرد قرآنی روایی انجام گرفت نشان داد که از دیدگاه قرآن صبر در بعد تربیتی سبب میشود که انسان در برابر مشکلات و حوادث سخت زندگی مقاومت نماید توان تحمل انسان را ارتقاء بخشد و کارایی انسان را بالا میبرد و سبب رهایی از تنیدگی موفقیت در عرصه های مختلف مهار کردن و خشم میگرد که همه اینها سبب بهداشت روان انسان میگردد. اسکندری طاسکوه (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان نقش سازنده صبر در زندگی فردی و اجتماعی انسان از دیدگاه امام علی (ع) با تکیه بر نهج البلاغه که با روش تحلیل اسنادی انجام پذیرفت نشان دادند که هر چه انسان ایمانش بیشتر باشد. در برابر مصائب و مشکلات زندگی صبورتر خواهد بود و بالعکس به وجود آمدن هر یک

از اخلاقیات ایمانی نیازمند صبر استقامت رابطه ایمان و صبر رابطه ای دو سویه است و صبر در مصائب و سختی ها منجر به کشف توانایی ها و قدرت درونی انسان میشود و همچنین سنت زندگی در دنیا آمیخته با مصائب و سختی است تا انسان خودش را بشناسد و در نهایت اینکه بلایا برای انسان مؤمن مظهر لطف پروردگار است زارع بوانی (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان اثر بخشی آموزش صبر بر امید و بهزیستی روان شناختی در مادران کودکان کم توان ذهنی با استفاده از روش نیمه تجربی نشان داد که آموزش صبر بر امید و به به باشی روانشناختی مادرانی که در شرایط سخت نگهداری از فرزند ناتوان ذهنی هستند مؤثر بوده و بعد از آموزش صبر این گروه از مادران از امید و به باشی روان شناختی بالاتر برخوردار بودند مقصودی مدیح (۱۳۹۲) در پژوهشی با عنوان تعیین اثر بخشی آموزش صبر بر توانمندیهای شخصیت و کیفیت زندگی زنان سرپرست خانوار با استفاده از روش نیمه تجربی نشان دادند آموزش صبر در طی ۸ جلسه بر توانمندی های شخصیت عدالت میانه روی و کیفیت زندگی مؤثر بوده است و سبب افزایش این دو ویژگی در زنان خانه دار میشود. امری (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان نشانه شناسی صبر بر معصیت با تکیه بر منابع اسلامی در این پژوهش با استفاده از روش توصیفی کتابخانه ای و با تکیه بر منابع اسلامی به شناسایی و طبقه بندی نشانه های صبر بر معصیت در چهار بعد شناختی هیجانی انگیزشی و رفتاری پرداخته شده است ضمن بررسی نشانگان کلی صبر به طور ویژه آن دسته از نشانه هایی که میتوانند در موقعیت معصیت محقق شوند شناسایی و تبیین شده اند نتایج نشان داد که در بعد شناختی سه نشانه در بعد هیجانی چهار نشانه در بعد انگیزشی یک نشانه و در بعد رفتاری سه نشانه میتواند حاکی از ویژگی صبر بر معصیت باشند حق جو (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان پیش بینی افکار خودکشی در دانشجویان بر مبنای صبر و تنظیم هیجانی و با استفاده از روش همبستگی نشان از آن دارد که عدم مؤلفه صبر و کنترل بر هیجانات قویترین پیش بینی کننده افکار خودکشی هستند تنظیم هیجانی و ویژگی صبر در افراد به عنوان سپری است برای جلوگیری از افکار خودکشی پورنعمتی گلزاری و باقری (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان بررسی اثر بخشی آموزش صبر به شیوه پروهی بر کاهش علائم افسردگی و فشار روانی حاصل از داغ دیدگی در مادرانی که فرزند خود را از دست داده اند با استفاده از روش نیمه تجربی نشان دادند این پژوهش شامل مادران داغدار فرزندی بود که مدت سه ماه تا یک سال از مرگ فرزندانیشان می گذشت و نمرات افسردگی یک در محدوده افسردگی شدید قرار داشت. نتایج این پژوهش نشان میدهد که آموزش صبر در کاهش میزان افسردگی و استرس ادراک شده مادران داغ دیده مؤثر است. حسین ثابت (۱۳۸۷) در پژوهشی با عنوان اثر بخشی آموزش صبر بر اضطراب افسردگی و شادکامی که با استفاده از روش نیمه تجربی و بر روی سه گروه از دختران مقطع اول دبیرستان انجام پذیرفت نشان داد که آموزش صبر منجر به کاهش اضطراب، افسردگی و افزایش شاد کامی میشود اشنیتکر (۲۰۱۲) در تحقیقی با عنوان تأثیر آموزش صبر بر به باشی با استفاده از روش نیمه تجربی نشان داد که آموزش صبر در هنگام مشکلات و یا تنش های زندگی میتواند بر به باشی افراد مؤثر باشد همچنین تحقیقات نشان میدهد اعتقاد به وجود یک منبع باور به وجود یک قدرت برتر یافتن معنا در تجارب منفی دیدن تجارب منفی از دیدگاهی مثبت و نگاه کردن به آنها به عنوان تجارب ضروری زندگی و خوش بین بودن و صبر با افزایش سخت رویی و سازگاری همبستگی بالایی دارد (کالیل، ۲۰۰۳)

نتیجه گیری

در جوامع دینی از جمله ایران عناصر دینی با عناصر فرهنگی در آمیخته و فرهنگ نه تنها شکل دینی به خود گرفته بلکه دارای محتوا و معیارهای دینی است عناصر فرهنگ اسلامی می تواند جامعه را از آسیب ها و تنش های زندگی مصون نگاه دارد به همین جهت میتوان از آموزه های فرهنگ دینی برای پیشگیری و درمان اختلالات روانی کمک گرفت (حسین ثابت، ۱۳۸۶). امروزه بومی کردن روش های درمانگری امر ضروری است زیرا بین افراد و گروه هایی که در شرایط بوم شناختی و فرهنگی متفاوت رشد میکنند از نظر رفتار تفاوت های قابل توجهی مشاهده میشود و بین آنها که در شرایط محیطی و فرهنگی مشابه قرار میگیرند مشابهت های رفتاری جلب توجه میکند (مرتضوی، ۱۳۸۶).

صبر یکی از آموزه های مهم دینی و از راهبردهای مقابله ای مذهبی در برابر فشار روانی است. این مساله که رفتارهای مذهبی و نگرش دینی در کاهش اضطراب و افسردگی و افزایش شاد کامی موثرند از سال های پیش توسط محققین زیادی مورد بررسی قرار گرفته است با آموزش صبر که عبارت است از آشنایی با معنای حقیقی صبر، اهمیت ضرورت آن در زندگی و شیوه های کسب صبر در برابر موقعیت های مختلف میتوان به نوجوانان کمک نمود تا نه تنها تسلیم مشکلات نشده بلکه در رفع آن بکوشند؛ زیرا نوجوانان در مواجهه با استرس ها و بحران های زندگی نیاز به یادگیری شیوه کنار

آمدن با مشکلات را دارند تا بتوانند سلامت روان خود را حفظ کنند. پژوهش های مختلفی اهمیت و کار آمدی صبر را در کاهش اضطراب و افسردگی، حسین ثابت (۱۳۸۷) کاهش پرخاشگری و انتخاب راهبردهای مقابله ای (ایزدی طامه و همکاران، ۱۳۸۹) مورد بررسی قرار داده اند. همچنین دیگر پژوهش ها (شکوفه فرد و همکاران ، ۱۳۹۱؛ ربانی ، ۱۳۹۱؛ رزم زن ۱۳۹۰۰ : شریفی ، ۱۳۸۲ به بررسی حق جو. ۱۳۹۱) نشان داد که مولفه های صبر توانایی پیش بینی افکار خود کشی را دارد کلانتری (۱۳۹۰) نشان داد که میان افراد افسرده، مضطرب و بهنجار از نظر مولفه های صبر تفاوت معناداری وجود دارد. پژوهش کیهان فر (۱۳۸۹) در مورد ارتباط میان صبر و راهبردهای مقابله ای استرس نشان داد که همه مولفه های صبر با راهبردهای ارزیابی مجدد رابطه مثبت معنادار و بافرار و اجتناب رابطه منفی معنادار نشان دادند. همچنین مولفه های شکیبایی و رضایت پیش بینی کننده منفی راهبردهای مقابله ای و استقامت پیش بینی کننده مثبت راهبردهای مقابله ای بودند. با توجه به آنچه مطرح شده به نظر می رسد صبر بر تاب آوری نوجوانان موثر است، اما پژوهش ها در این زمینه بسیار اندک می باشد. از معدود پژوهش های صورت گرفته در این زمینه میتوان به مطالعه غباری بناب و خدایاری فرد (۱۳۷۹) اشاره کرد. نتایج پژوهش این محققین نشان داد که رابطه معناداری میان صبر و امیدواری در شرایط ناگوار وجود دارد. ایزدی، برجعلی ، دلاور ، اسکندری (۱۳۸۹) در پژوهش خود نشان دادند که آموزش صبر در کاهش پرخاشگری و روش مداخله ای حل مسئله در انتخاب راهبرد مسئله مدارانه موثرتر بوده اند.

منابع

- اسمعیلی، معصومه، دهدست، کوثر، قبادی، شهاب و عسگری، محمد. (۱۳۹۹). مطالعه کیفی الگوی سهم‌گذاری در مشاوره با رویکرد اسلامی و نقش آن در پایداری تغییرات نوع اول، دوم و سوم مراجعان. *مجله مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی*، ۴ (پیاپی ۱۷)، ۷-۳۲.
- برمال، فرید، صالحی فردی، جواد، و طبیبی، زهرا (۱۳۹۷). اثربخشی آموزش ذهن آگاهی بر نشخوار ذهنی، شیوه حل مساله و تنظیم شناختی هیجان افراد مبتلا به افسردگی. *مجله مطالعات روانشناختی*، ۱۴ (۲)، ۹۱-۱۰۷.
- جلوه گر، افسانه، کارشکی، حسین و اصغری نکاح، محسن. (۱۳۹۲). تاثیر آموزش خود تنظیمی بر حل مساله کودکان پیش دبستانی. *فصلنامه پژوهش های نوین روانشناختی*. شماره ۲۹. سال هشتم: ۱۳۶-۱۱۶.
- صالحی، مسعود. (۱۳۹۹). بررسی رابطه بین تاب آوری و ویژگی های جمعیت شناختی با فرسودگی شغلی در معلمان زن شهرستان جوین. *توسعه حرفه ای معلم*، ۵ (۲): ۳۹-۲۵.
- عزتی، میترا، دیالمه، نیکو و افضل قادی، منا. (۱۳۹۸). رفتار فرانقشی در سازمان های آموزشی، تحلیل تطبیقی مولفه ها با تاکید بر آموزه های تربیتی اسلام. *مجله مسایل کاربردی در تعلیم و تربیت اسلامی*، ۴ (۱): ۸۷-۱۱۶.
- فولاد چنگ، محبوبه و محمدی، پریرسا. (۱۳۹۶). شیوه های والدگری و پرخاشگری: نقش واسطه ای سبک های حل مساله. *روان شناسی تحولی*، ۱۸۶-۱۷۳: ۵۴.
- قاسمی زاد، علیرضا و بهنامی فر، فرزانه. (۱۳۹۸). شناسایی مولفه های سرمایه های روان شناختی دانشجویان از دیدگاه اسلام. *مجله مسایل کاربردی در تعلیم و تربیت اسلامی*، ۴ (۱): ۱۱۷-۱۴۴.
- یاروبیسی، فهیمه، میهن دوست، زینب و مامی، شهرام. (۱۳۹۹). تاثیر رفتار درمانی گفتگویی بر مولفه های روان شناختی (اضطراب، تنش، افسردگی) و سبک های حل مساله در دانش آموزان مبتلا به افسردگی. *مدیریت ارتقای سلامت*، ۱۰ (۱): ۷۳-۶۰.
- AlexandriaTaskuh, H. (2013). *The Constructive Role of Patience in the Individual and Social Life of Man From the Imam Ali's Viewpoint by relying on Burnaj Al-Balagha*. Master's thesis, Kashan University.
- Best, R. (2016). New perspectives on young children's moral education: developing character through a virtue ethics approach. *International Journal of Children's Spirituality*, 1-4.
- Danso, S. A. (2018). Moral Education and the Curriculum: the Ghanaian Experience. *International Journal of Scientific Research and Management*, 6(01): 14-32.
- Farideh, H, S. (2008). Designing Patience Measurement Scale for adolescents. *Biquarterly Journal of Studies in Islam & Psychology*. 1(2);129-149.
- Kalayjian, A, & Shahinian, S. P. (1998). Recollections of aged American survivors of the Ottoman Turkish genocide: Resilience through endurance, coping, and life accomplishments. *The psychoanalytic Review*, 85(1); 489-504.

Examining the role of patience in the religious education of elementary school students

Milad Nikofari Amin

Bachelor of Theological Education, Farhangian University

Abstract

Patience is one of the best moral qualities that protects a person against hardships and hardships. In the Holy Quran, God Almighty has praised the patient many times, divine prophets and scholars of ethics, who are considered the best models of humanity. The current research was conducted by library review method, the purpose of which was to investigate the role of patience in the religious education of primary school students. The results of the research show that patience in times of troubles and troubles, patience in the realm of worship, performing duties and responsibilities, as well as patience in the face of sin are types of patience. And it is spiritual. And finding success in anything, reaching one's goals in life, moving towards educational goals depends on perseverance. And human guidance and happiness is not possible without patience and persistence.

Key words: patience, motives of patience, religious education